

מאוצרות הפרשה

להתאמץ כדי לזכות בזה ביושר, בדיון! ולכן הקב"ה שם אותו בעולם שיש בו את נסיון העושר מצד אחד, ואת נסיון העוני מצד אחר, וכל הנסיונות הם התכנית של החיים, "למען נסותך, להיטיבך באחריתך".

לפעמים כאשר בן אדם מקבל איזה מכה מהשמים, יש שאומרים לעצמם: כנראה אני רשע גדול, אם קיבלתי עונש כזה, ואחרים מעודדים אותו: כנראה אתה צדיק גדול, ואתה כפרה על הדור, "את אשר יאהב ד' יוכיח". אבל לא משנה אם אלו צודקים או אלו צודקים או ששניהם צודקים, מה שברור הוא שכאשר בן אדם מקבל מכה – כעת העמידו אותו בנסיון הזה, במשבצת הזאת, וזה הכלי שבו הוא יכול למלאות את התכלית שלו "למען ענותך לנסותך להיטיבך באחריתך" (הנאמן רבי אליהו דיסקין).

שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה. וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסורך (ח, ד-ה)

כאשר רואים אדם מכה ילד, איך מבחינים אם הילד הוא בנו של המכה או לא? פשוט מאוד: ניגשים לילד וסוברים לו. אם האדם מתערב מיד – סימן שהוא אביו, ואם מראה שלא אכפת לו – סימן שהוא איש זר. והנה בגמרא (ברכות ו.) איתא: "הני מאני דרבנן דבלו – מחופיא דידהו", כלומר, בגדי החכמים שבלים מהר, על אף שאינם בני מלאכה, הוא מחמת המזויקים שבאים ומתחככים בהם.

לפי זה – אומר ה"פניני קדם" – מובן הקשר שבין שני הפסוקים: איך יודעים שכאשר הקב"ה מיסר את עם ישראל, זה "כאשר ייסר איש את בנו"? התשובה היא, שהרי רואים ש"שמלתך לא בלתה מעליך", כלומר שלמזויקים הקב"ה לא נותן להתקרב לעם ישראל, ובהכרח שגם היסורים שהוא מביא עליהם, הנם כאב המיסר את בנו מתוך אהבה ודאגה של אמת. (לאור הנר).

השמור לך פן תשכח את ה' אלקיך (ח, יא)

מספרים על החוזה מלובלין, שיום אחד נכנס אליו תלמידו, רבי בונים מפשיסחא זצ"ל. הוא היה לומד איתו בחברותא מידי יום, וראה שפני רבו אינם כתמול שלשום והוא שרוי בצער.

אמר רבי בונים מפשיסחא: "כבר למדונו חכמינו ש'שמעתתא בעיא צילותא' – צריכים ללמוד בישוב הדעת ומתוך שמחה".

ענה לו החוזה: "במשך שתי דקות שכחתי את הקב"ה, והרי כתוב: 'השמור לך פן תשכח את ה' אלקיך'! ועוד כתוב: 'שויתי ה' לנגדי תמיד' (תהילים טז, ח). מצטער אני על אותן שתי דקות".

ניסה רבי שמחה בונים להפסיק את דעתו, ואמר לו: מצות עשה מהתורה, שאם אדם שכח עומר בשדה, הוא משאיר אותו לעניים. "לא תשוב לקחתו". אולם הדין הוא שאם שכח כמות כזו גדולה, אין זה בכלל שכחה. ומהי כמות גדולה? שני סאין. כי כמות כזו היא חשובה, ואף אם אדם שוכח אותה, לבסוף הוא נזכר בה – "שכוח ולבסוף זכור".

"אם כן", אמר רבי בונים לחוזה, "ראינו שדבר ששוכחים אותו, אך לאחר מכן נזכרים בו, אינו מוגדר כשכחה. הרבי אמנם שכח לזמן קצר – אך מיד נזכר. אין זה אפוא בכלל שכחה..." (רבי בן ציון מוצפי שליט"א-דורש ציון).

וזכרת כל הדרך אשר הליכך ד' אלקיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמר מצותיו אם לא (ח, ג) המאכלך מן במדבר אשר לא ידעון אבתיך למען ענותך ולמען נסתך להיטבך באחריתך (ח, טז)

אם נשאל ילד בחיידר, לאיזה צורך ירד המן במדבר ארבעים שנה? תשובתו מן הסתם תהיה – "לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון" – אין אוכל בדרך טבעית, ולכן צריך מן! זו תשובה אמיתית, אבל חלקית. אך תשאלו יהודי שלמד מסכתא יומא (פרק יום הכיפורים), למה ירד מן במדבר? הוא יגיד "לחם אבירים" – לחם שמים, לחם רוחני, לחם שמלאכי השרת ניזונים בו, לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, זו גם תשובה אמיתית, אבל עדיין חלקית.

ודאי שיש טעמים בלי סוף, אבל מהו פשוטו של מקרא?

לשם ידיעת פשוטו של מקרא למה ירד מן, נתחיל בפרשת בשלח: "ויאמר ד' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתי אם לא". הרי מפורש בתורה שתכלית ירידת המן היה "למען אנסנו", שיהיה נסיון, נסיון שישמרו את המצוות התלויות במן – אמונה ובטחון.

וגם בפרשה שלנו מפורש בתורה ענין זה: אשר הוליכך... למען ענותך לנסותך... ויענך וירעיבך ויאכילך את המן... ובהמשך הפרשה: המאכילך מן במדבר... למען ענותך ולמען נסותך. פעמיים התורה חוזרת ומדגישה שעיקר הטעם של ירידת המן – למען נסותך! ומהי התכלית של הנסיון? מוסיפה התורה ואומרת: להיטיבך באחריתך! ואת כל זאת צריך לדעת ולהפנים: החיים לא הולכים לפי התכנית, יש עליות, יש ירידות, יש נסיונות! לא חסרים נסיונות – בריאות, פרנסה, צער גידול בנים, ועוד ועוד.

ומה קורה כשאדם צריך להתמודד עם נסיונות החיים? בדרך כלל העולם מתחלק לשנים. ישנם כאלו שבזמן של נסיון הם נשברים, ויש שבשעה של נסיון הם מתחזקים, הם אומרים לעצמם: אין ברירה, אלו החיים, ונכון משהו פה לא הולך לפי התכנית שלי, אבל ככה זה, תקופה של בדיעבד של החיים, וצריך לעבור גם את זה, לשרוד את זה, אין ברירה. אך האמת היא שלא אלו צודקים ולא אלו צודקים, נסיונות הם לא דיעבד! זו לא תאונה! אנחנו מסתכלים על כל נסיון כאילו משהו פה לא לפי "התכנית". נכון זה לא לפי "התכנית" שלנו, אבל זה לפי "התכנית" של הקב"ה!!

ארבעים שנה ירד מן במדבר, עם כל מערכת הניסים שהתלוותה אליו, ולמה כל זה נעשה? כל המטרה – למען אנסנו! למען נסותך! ומה התכלית של כל זה? מדוע זו התכנית של הבריאה? – להיטיבך באחריתך!!

צריך לדעת, והדברים הם פשוטים: בן אדם לא ירד לעולם בשביל לאכול קוגל ו/או פיצה. בן אדם ירד לעולם, מפני שהעולם הזה הוא פרוודור לעולם הבא, פרוודור כדי לקנות חיי נצח, "התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין". ובשביל לקנות חיי נצח צריך לעבוד,

הָרַף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאַמְחֶה אֶת שְׁמֵם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאַעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי עֲצוּם וְרַב מִמֶּנּוּ. (ט', י"ד)

בפסוק זה, היה מטעים המגיד הירושלמי רבי שלום שבדרון זצ"ל מסר נפלא, המלמד על כוחה של התפילה. אולם בטרם ניגש אליו – נקדים את המעשה הבא: הגאון רבי זלמן נטע ליבוביץ, בעל מחבר ספרי 'ברכת יעקב', היה נכדו של ראש ישיבת 'קמניץ' הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל, בעל ה'ברכת שמואל'. הרב ליבוביץ למד כל ימיו מתוך דחק ויסורים גדולים, והתעלה לדרגה של דבקות עצומה בתורה ובנותן התורה. בשלושים השנים האחרונות לחייו, פקדה אותו מחלה ממושכת וקשה. כמה פעמים הגיע כמעט עד שערי מוות, והיתה סכנה ממשית לחייו. בכל פעם שגברה מחלתו וכפסע היה בינו ובין מר המוות, היתה אמו הצדקנית מרת ציטה לאה ליבוביץ ע"ה, כלתו של הגאון רבי ברוך בער, קורעת שערי שמים בתפילות ותחנונים לרפואת בנה הצדיק. כאשר היו מודיעים לה על מצבו הקשה של בנה, היתה מרגיעה את כולם, באומרה: "אל דאגה! אני אתפלל עליו, וכל עוד אני בין החיים – גם הוא יחיה", וכדבריה כן היה. תפילתה תמיד היתה נענית, ובנה היה חוזר לאיתנו. בשנת תשנ"ז חלה רבי זלמן נטע את חוליו האחרון, ויסוריו גברו עליו מאוד. בני משפחתו רצו להודיע לאמו, כדי שתתפלל עליו כהרגלה, אך אז נודע שגם מצבה הבריאותי התדרדר מאוד. התעורר ספק האם אפשר להודיע על מצבו הרפואי הקשה של בנה, אם לא, ולשם כך הושיבו בית דין מיוחד בירושלים שיפסוק בשאלה הרת גורל זו. לאחר שישבו על המדוכה נפסק שאין להודיע לאם. לאחר ימים ספורים הלך רבי נתן נטע לעולמו. לא היה מי שיתפלל עליו. יום למחרת, עלתה גם אמו הצדקנית לישיבה של מעלה. בהלווייתה עמדו הספדים, על כוח תפילתה המיוחד של צדקנית זו עד שכל זמן שהיתה מתפללת על מאן דהו, תפילתה היתה "חייבת" להתקבל. הם הוסיפו וסיפרו בהספדים, שעובדה זו לא נעלמה גם מעיני חמיה הגאון רבי ברוך בער, וכאשר חתנו, ראש ישיבת 'תורה ודעת' הגאון רבי ראובן גרוזובסקי, ביקש מחמיו הגדול להתפלל עבור חולה מסוכן, יעץ לו רבי ברוך בער לפנות לכלתו כי תפילתה מתקבלת... ואנו על פי דרכנו למדנו, שישנם צדיקים, אשר כוח תפילתם הוא כה עצום, עד שכאשר הם מתפללים לרבונו של עולם, כביכול 'מוכרח' הקדוש ברוך הוא להיענות לתפילתם. ומכאן, למסר הטמון בפסוק, כפי שהיה אומר המגיד רבי שלום שבדרון זצ"ל: הקדוש ברוך הוא רצה להשחית את עם ישראל לאחר חטא העגל, ומשום כך העתיר משה רבנו בתפילתו למענם. אמר לו הקב"ה: "הָרַף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם". והדברים מבהילים: שכן בכוח תפילתו של משה, דומה היה כמי שאוחז, כביכול, את הקדוש ברוך הוא ואינו מניחו להשחית את עם ישראל, עד שהוצרך לומר לו 'הָרַף מִמֶּנִּי'. אמת, מדובר על תפילה של משה רבנו, אבל על כל פנים, ניתן ללמוד מכאן מהו כוחה של תפילה...

פינת ההלכה

מצאו גלילות ואריטיקים מה עושים?

מנהגם הקבוע מימים ימימה של משפחת רוזנגרטן עוד מימות הסבא ר' אלתר זכרוננו לברכה, לצאת בכל שנה ושנה ל'גלות' השנתית כשכל בני המשפחה מצטרפים לנפוש באחד ממושביו הדרום החמים בין הרים למדברות, שם הם בונים אהל גדול ומכילים בתוכו את מירב צריכתם, החל ממקרר מיוחד שרכשוהו במיוחד לצורך זה, שולחנות וכסאות איקאה מתקפלים, והחידוש שהוסיף ר' גבריאל הדוד להביא בכל שנה ארון ספרים נייד אותו מאכסן בכל השנה בבית הכנסת השכונתי הסמוך לביתו. ביום השני של הטיוול לקח ר' שמעל את כל הילדים מכיתות ה' ומעלה לסיור ברחבי המדברות הסמוכים, כאשר נלוים אליו גם ר' געצל וגם ר' אברום, כשכמובן הם מנצלים את הזמן לחזרה על פרקי משניות, כאשר ר' שמעל מתחיל משנה ואחד הילדים משלים את המשנה המדוברת עד לסופה. כאמור לטיול הצטרפו שני הדודים הצעירים ר' שמעל ור' אברום, כשהם משוחחים ביניהם מהשאלות המעניינות שהתעוררו בלימודם לאחרונה, הם שומעים איך הילדים משיבים בזה אחר זה את המשניות שר' שמעל מתחיל, כשטווח המשניות אינו דווקא בזרעים מועד, אלא גם בקדשים וטהרות, בעודם לא חוסכים בהתפעלות על הידע הרב שצברו הילדים הרכים בשנה האחרונה, התעכב ר' שמעל מעט מאחור כששם לב לאיזו חבילה המונחת על העפר באמצע המדבר. בעוד ר' שמעל מנסה להבין את תכולת החבילה כדי לדעת אם נשכחה או נאבדה לאי מי, החל להשמיע: 'אלו מציאות...' כשם ילדים ממשיכים אותו... 'שלו ואלו חייבים להכריז'... 'כשר' שמעל סיים להתבונן בתכולת החבילה החל להסתורר עם ר' געצל ור' אברום בעודם חוככים בידיהם ומניפים בידיהם בהבנה ובהחלטה. לאחר מס' דקות בהם סקרנותם של הילדים הלכה וגברה, להבין על מה נסערה רוחם של הדודים החשובים, מינה ר' שמעל את הדוד ר' אברום להציג את הדברים ואת השיח לפני עשרות הילדים בעוד ר' שמעל עומד עליהם ומסדר אותם בשורות סדורות כדי שכולם יוכלו להבין ולהשתתף בשיח התורני המרתק שזה עכשיו נולד. ר' אברום שזה כמה שנים עוסק בלימוד הלכות חו"מ החל להרצות את הדברים לאזניהם הכרויות של כל הילדים השומעים, וכך היה דבר המעשה. ר' שמעל מצא שקית גדולה ובתוכה לא פחות מ-6 אריונות משפחתיות של גלידה, וגם כשלושים טילונים מסוג יקר מאוד, שכדומה הילדים לא ראו סוג זה שנים רבות. ומה צריך לעשות כעת? מכריז ר' אברום, ומיד נענה במהקלה 'אלו חייבים להכריז', ומיד שומע את הילדים דנים האם זה נחשב שיש סימן או שאין סימן בזה שיש מס' כזה של גלילות ומס' של קרטיבים, ותלוי בסוגיא של מנין אי הוי סימן. אך כאן שומעים את ר' שמעל שתוך כדי הדברים מצא חשבונות בתוך השקית וא"כ ודאי שיש סימן מובהק שניתן להכיר את הבעלים אם יאמר באיזה אשראי קנה את הקניה הזו שכתוב בחשבונות את הארבע ספרות אחרונות של האשראי בו שילמו על הקניה הזו. אמנם כאן החל ר' אברום לדון שהרי אין לנו שום אפשרות להחזיר את האבידה הזו בשום אופן, אם נשמור את התכולה עד לבית היא תהפך למים ושוב לא יהיה בה כל שימוש, וכל שכן אם נכריז ונמתין אותי משהו יבא ויאמר שהם שלו ויתן סימן ע"י החשבונות הרי עד שיבא שוב הכל יהיה נמס והוא יוכל לקבל רק את הקופסאות והשקית... ואז הציע הנכד הבכור הצעה מקורית, אם כך יוצא שכל האבידה הזו היא כמו 'זוטו של ים' שהרי לעולם הבעלים לא יוכל לקבל את האבידה חזרה, וממילא הוא מתייאש ממנה. אמר לו ר' שמעל: זה היה טוב אם זה היה החלק היחיד שנקנה באותה קניה אז היינו אומרים שמן הסתם הבעלים כבר התייאש, אבל זה נראה שהקניה כאן איננה של משהו פרטי אלא של סוכן של גלילות, שקנה קניה ענקית של אלפי קרטיבים וגלילות, וגם אם יעשה חשבון בסוף יום ויראה שנשטמה לו שקית אחת כעת ודאי שלא ישים לב לכך, והוא יאוש שלא מדעת והוא מח' אביי ורבא בגמ', ונפסק שלא הוי יאוש. באותה עת התערב ילד נוסף והציע: אז נחלק את זה לכולנו... אמר לו ר' שמעל, אם נחלק לכולנו זה נחשב שהשתמשנו בדבר שלא שלנו ונצטרך לשלם על כך, וזה לא נכלל בתקציב של הנופש הנוכחי... ואם כן עמדו כולם והלבטו מה לעשות: מחד, הכל ילך לאיבוד, וא"כ אין שום ערך לכל התכולה הקרה, ואיזה סיבה יש שלא יתנו ממנה הם. מאידך, אם ישתמשו בזה הרי שהם נהנים מהגלילות שאינם שלהם, ומי שנהנה משל אחר חייב לשלם. וזה לא הפך כי בעל הבית לא התייאש מזה, שהרי הוא לא יודע שהם נאבדו ממנו. וגם השבת אבידה אי אפשר לעשות כי עד אז הכל ילך לאיבוד, ולא יאשר מה להחזיר. השיב הדיין הרה"ג רבי יעקב רייסנר שליט"א, דנראה שזה דומה לחמץ בערב פסח סמוך לזמן איסורו שיש חובה להתעסק ולמכור, וגם בזה ירים וימכור למי שעוניין במחיר ששווה להם באמת בלא ניצול מצבו של הבעלים. (גליון מבקשי תורה מבית במה תורנית)

תשובה לחידה פר"ש: א. יידן (ג,כח). ב. לבנון (שס). ג. מצרים (ד, כ).

מזל טוב

מרכז העיר: משפחת שרון לאירוסיה הבת
גני הדר: משפחות גליס-גודינגר להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות
משפחת בלום להכנס הבן לעול תורה ומצוות משפחות גולדשטיין – הירש להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות
משפחת שקלובנסקי להכנס הבן לעול תורה ומצוות משפחות גלוסקין-הרב פלדמן לנשואי הבת הנכדה